

त्रियुगा नगरपालिका

.....टोल विकास संस्थाको

विधान २०६८

प्रस्तावना

स्थानिय रुपमा उपलब्ध श्रम, सिप र साधन तथा अवसरलाई अधिकतम परिचालन गरी गाँउ- नगरको अन्तर सम्बन्धलाई सुदृढिकरण गर्न तथा गाउँ र नगरको सामाजिक तथा आर्थिक व्यवस्थालाई एक अर्काको परिपुरकको रुपमा विकसित गरि गरीवी न्यूनिकरणका प्रयासमा ठोस योगदान पुरयाउन सहभागितात्मक योजना तर्जुमा गर्न, उद्यमी समाजको निर्माण गर्न तथा टोलका जनसमुदायलाई संस्थागत विकास गर्दै बातावरण मैत्री, बाल मैत्री, महिला मैत्री, अपाङ्ग मैत्री एवं गरीवी प्रति संवेदनशील शिक्षित, सभ्य र समुन्नत समाजको निर्माण गर्न.....टोल विकास संस्था स्थापना गरी संचालन गर्न बाञ्छनिय भएकोले यो विधान बनाईएको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (क) यस संस्थाको नामटोल विकास संस्था रहने छ ।
- (ख) यस टोल विकास संस्थाको चार किल्ला सिमाना निम्न अनुसार हुनेछ ।
पूर्व.....,पश्चिम.....,उत्तर..... र
दक्षिणमा.....रहने छ र यति चार किल्ला भित्रका सबै घरधुरी यस संस्थाका सदस्य रहने छन ।
- (ग) यो विधान टोल विकास संस्था नगर समन्वय समितिबाट पारित भई नगरपालिकामा दर्ता भएको मितिबाट लागु हुनेछ ।
- (घ) यस संस्थाको कार्यालय त्रियुगा नगरपालिका वडा नं.....कोटोलमा रहने छ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस विधानमा

- (क) “नगरपालिका” भन्नाले त्रियुगा नगरपालिकालाई जनाउने छ ।
- (ख) “समन्वय समिति” भन्नाले टोल विकास संस्थाहरुको नगरस्तरीय समन्वय समितिलाई जनाउने छ ।
- (ग) “टोलविकास संस्था” भन्नाले यस.....टोल विकास संस्थालाई जनाउने छ ।
- (घ) “सदस्य” भन्नाले यस टोल विकास संस्थाको सम्पूर्ण सदस्य एवं संचालक समिति समेतलाई जनाउने छ ।
- (ङ) “साधारण सभा” भन्नाले यस टोल विकास संस्थाको सम्पूर्ण सदस्यहरुको वार्षिक भेलालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (च) “समिति” भन्नाले यस टोल विकास संस्थाको संचालक समितीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) “बैठक” भन्नाले संस्थाको संचालक समिति, उपसमितिहरु र सदस्यहरुको संयुक्त वा छुटाछुटै बैठकलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “कार्यगत समुह” भन्नाले साधारण सभाले विशेष जिम्मेवारी दिई गठन भएका समुह वा संस्था भित्र विभिन्न कार्य गर्नका निमित्त गठित समुहहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) “उप समिती” भन्नाले कुनै निश्चित कार्य तथा अबधी तोक्यो गठन गरिएको उप समितीलाई सम्झनु पर्दछ

- (ज) “बचत” भन्नाले साधारण सदस्यहरुबाट निश्चित अबधीमा संचय गरेको रकमलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ट) “बचतकर्ता” भन्नाले संस्थाका बचत गर्ने सदस्यहरुलाई जनाउँछ
- (ठ) “ऋण” भन्नाले एकमुष्ट वा किस्ता बन्दीका रुपमा फिर्ता बुझाउने गरी निश्चित अबधी, व्याज दर उद्देश्यका साथ प्रदान गरेको रकमलाई जनाउदछ ।
- (ड) “तोकिए वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले संस्थाले समय समयमा निर्णय गरेको बमोजिम, निर्धारित कार्य विधि वा यस विधान अन्तरगत बनाईएका नियमावली वा विनियममा उल्लेखित कुराहरुलाई जनाउदछ ।

३. संगठीत संस्था हुने :

- (क) संस्थाको छाप : गोलो घेरामा टोल विकास संस्थाको नाम, ठेगाना र बीचमा स्थापना वर्ष उल्लेख भएको संस्थाको एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
- (ख) संस्थाले व्यक्ति सरह चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न वा कुनै प्रकारको बन्दोवस्त गर्न सक्नेछ
- (ग) संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न र सो उपर नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

परिच्छेद २

उद्देश्य

४. संस्थाको उद्देश्य :

यस टोल विकास संस्थाको देहाय बमोजिमको उद्देश्य रहने छ ।

- (क) नगरपालिकाको सबैभन्दा तल्लो बैधानिक, स्वायत्त एवं स्वशासित निकायको रुपमा टोल विकास संस्थालाई स्थापित गर्ने ।
- (ख) टोल भित्र बसोबास गर्ने गरीव, महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेसी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, सुकुम्बासी, आन्तरीक रुपमा विस्थापित परिवारको गरीबी न्यूनिकरणमा टेवा पुर्याउने ।
- (ग) सदस्यहरुको आर्थिक विकासका लागि बचत तथा ऋण, आयमुलक, सीपमूलक र उद्यम विकास कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- (घ) बाटो, विजुली, सञ्चार, खानेपानी, सरसफाई, शिक्षा र स्वास्थ्य लगायतका सेवा सुविधाहरुमा टोलका सबै परिवारहरुको पहुँच पुर्याउने ।
- (ङ) टोललाई खुला दिसा मुक्त तथा पूर्ण सरसफाई क्षेत्रको रुपमा स्थापित गर्दै वातावरण मैत्री टोलको रुपमा विकास गर्ने ।
- (च) टोललाई उदयपुर जिल्लाको आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र राजनैतिक विकासको मूल प्रवाहमा समाहित गराउने ।
- (छ) नगरपालिकाको वडा समिति, वडा नागरिक मञ्च र नागरिक सचेतना केन्द्रको सहयोगीको रुपमा कामगर्ने
- (ज) नगरपालिका लगायतका सम्बन्धित निकायबाट अनुमति लिई टोल विकास संस्थाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने सरकारी ऐलानी एवं खाली पर्ती जग्गा तथा अन्य श्रोत साधनहरुको संरक्षण र उपयोग गर्ने ।
- (झ) टोलको सुधार, विकास र व्यवस्थापनका लागि स्थानिय स्वायत्त शासन ऐन लगायतका प्रचलित ऐन कानुनको परिधि भित्र रही आवश्यकता अनुसार दण्ड जरिवाना र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।
- (ञ) मेलमिलाप तथा मध्यस्थता अभियान संचालन गरी टोलमा शान्ति सुब्यवस्था कायम राख्ने ।
- (ट) नगरपालिका लगायतका सरोकारवाला निकायहरुको योजना तर्जुमा प्रक्रिया र सेवा, सुविधा तथा अवसरहरुमा टोलवासीहरुको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

५. टोल विकास संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु :

(क) पारदर्शिता, जिम्मेवारी र जवाफदेहिता सम्बन्धि काम, कर्तव्यहरु :

१. टोल विकास संस्थाहरु पूर्णरूपमा नगरपालिका, टोल वासी र साधारण सभा प्रति उत्तरदायी हुनु पर्नेछ ।
२. टोल विकास संस्थाहरु सम्बन्धित स्थानीय निकायमा सूचिकृत/दर्ता हुनु पर्नेछ ।
३. टोल विकास संस्थाको बैठक नियमित रूपमा बस्नु पर्नेछ । प्रत्येक बैठकमा कम्तीमा ७५ प्रतिशत सदस्यहरुको अनिवार्य उपस्थिति भएको हुनु पर्नेछ ।
४. बैठकमा प्रस्तुत गर्नको लागि तयार गरिएको सबै विषयहरुमा छलफल गरी सर्वसम्मत निर्णय गर्ने प्रयास गर्नु पर्नेछ । सर्वसहमत नभएको खण्डमा बहुमतको निर्णय मान्य हुनेछ । निर्णय प्रकृया पारदर्शी हुनु पर्नेछ ।
५. टोल विकास संस्थाले योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा सहभागितामूलक ढङ्गबाट गर्नु पर्नेछ ।
६. टोल विकास संस्थाले गरेको प्रत्येक कार्यको प्रतिवेदन नगरपालिकाको सामुदायिक विकास शाखामा पठाउनु पर्नेछ ।
७. वडा समितिको सहयोगीको रूपमा कार्य गर्नु टोल विकास संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।
८. कुनै पनि टोल विकास संस्थाले संस्थाको बैठकमा राजनैतिक विषयहरुमा छलफल गर्न पाईने छैन ।
९. संस्थामा प्राप्त हुने सम्पूर्ण रकम बैंकमा जम्मा गरी बैंक खाता मार्फत् मात्र कारोवार सञ्चालन गरिनेछ ।
१०. नगरपालिका र नगर समन्वय समितिले तोकेको लेखापरिक्षकबाट संस्थाको वार्षिक लेखापरिक्षण गराउने ।
११. संस्थाले गरेका कामहरुको वार्षिक रूपमा सामाजिक लेखापरिक्षण गराउनु पर्नेछ ।

(ख) नीतिगत तथा व्यवस्थापकीय काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. नगरपालिकाले टोल विकास संस्थाले सिफारिस गर्नु भन्नि निर्णय गरेका विभिन्न विषयमा तोकिएको दस्तुर लिई सिफारिस दिनु पर्नेछ ।
२. नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने जग्गा तथा अन्य श्रोत साधनहरुको उपभोग तथा उपयोग गर्नु परेमा सम्बन्धीत निकायबाट अनिवार्य रूपमा अनुमति लिनु पर्नेछ । तर अनुमति दिने वा नदिने भन्ने सम्पूर्ण अधिकार सम्बन्धीत निकायमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, विनियम र प्रचलित कानुन अनुसार हुनेछ ।
३. कुनै पनि संघ संस्था तथा निकायसंग विभिन्न कार्य गर्दा आवश्यक समन्वय, सम्बन्ध र सम्भौता गर्नु पूर्व टोल विकास संस्थाहरुले अनिवार्य रूपमा सम्बन्धीत नगरपालिकाको अनुमति तथा स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
४. नगरपालिकाले कुनै अधिकार प्रत्यायोजन गरेमा संस्थाले आफ्नो टोल विकास क्षेत्र भित्र तोकिए वमोजिमको शुल्क: लिन पाउने छ ।
५. टोल विकास संस्थाले बचत तथा ऋण परिचालन सम्बन्धी नीति नियमहरु बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
६. टोल विकास संस्थाले ऐन कानुनको परिधि भित्र रही दण्ड जरिवाना र पुरस्कारको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
७. संस्थालाई आवश्यक पर्ने जग्गा प्राप्त गर्ने, भवन निर्माण गर्ने वा भाडामा वा लिजमा लिने छ र कम्प्यूटर, टेलिफोन, टाइपराइटर, फ्याक्स जस्ता कार्यालय सामान तथा सवारी साधन खरिद गर्ने वा भाडामा लिई प्रयोग गर्न सक्नेछ ।
८. संस्थालाई आवश्यक पर्ने कर्मचारी नियुक्त गर्ने तथा तिनको सेवा, सुविधा र शर्तहरु निर्धारण गर्न सक्नेछ ।
९. टोलको चौतर्फी विकास र व्यवस्थापनमा टेवा पुर्याउनका लागि आवश्यक नीति नियम तथा आचारसंहिता बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
१०. संस्थाको नीति नियम, आचारसंहिता तथा निर्णयको पालना नगर्ने वा टोलको विकास र अनुशासनमा खलल पुर्याउने सदस्यहरुलाई कालो सूचीमा राखी नगरपालिकाबाट हुने कामकाजमा रोक लगाउन आवश्यक सिफारिश गर्न सक्नेछ ।

११. कुनै उपभोक्ता समितिबाट वा ठेक्का पट्टामा संस्थाको कार्यक्षेत्रभित्र सम्पन्न योजनाहरूको हकमा फरफारकका लागि कामको अनुगमन मुल्यांकन गरी आवश्यक सिफारिश गर्नेछ ।
१२. प्रत्येक वर्ष कार्तिक मसान्त भित्र संस्थाको लेखापरिक्षण गराई प्रगति प्रतिवेदन सहित त्रियुगा नगरपालिकामा नविकरण गराउनेछ ।
१३. संस्थाहरूको अभिलेखिकरणका लागि संस्थाको वार्षिक लेखापरिक्षण प्रतिवेदन, प्रगति प्रतिवेदन र नविकरण गरिएको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी समन्वय समितिको सचिवालयमा नविकरण सहित मंसीर मसान्त भित्र अनिवार्य रूपमा बुझाउनु पर्नेछ ।
१४. टोल विकास संस्थाहरूको चौमासिक बैठक, वार्षिक समिक्षा लगायतका बैठक, तालिम, गोष्ठि, समारोह लगायतका तोकिएको कार्यक्रमहरूमा अनिवार्य रूपमा सहभागी हुनुपर्नेछ ।

(ग) विकास योजना तथा कार्यक्रमहरू सम्बन्धी कार्यहरू :

१. समुदायमा आधारित सामाजिक तथा आर्थिक उद्यमलाई अघि बढाउन टोल विकास संस्थाले बचत तथा ऋण कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु पर्ने छ ।
२. टोल विकास संस्थाले प्रवर्द्धन गरेका समुदायमा आधारित सामाजिक तथा आर्थिक उद्यमहरूले ऋण तथा बीऊ पूंजी अनुदान प्राप्त गर्नको लागि हिसाब किताब तथा अभिलेख प्रणाली कोषले तोके बमोजिम व्यवस्थित तवरले राख्नु पर्नेछ ।
३. उद्यमका सदस्यहरूले टोल विकास संस्थामा बचत गरेको हुनुपर्नेछ । ऋण प्राप्त गर्नको लागि उद्यममा उद्यमीहरूको स्व:लगानी (equity share) अनिवार्य हुनु पर्नेछ ।
४. समुदायमा आधारित सामाजिक तथा आर्थिक उद्यमहरूले आपसी छलफलद्वारा कार्यक्रम तथा योजनाहरू तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।
५. टोल विकास संस्थाले सदस्यहरूको हित हुने सामाजिक-आर्थिक विकासका कृयाकलापहरू सहभागितामूलक ढङ्गबाट कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
६. संस्थाले आफ्ना सदस्यहरूको गरिबीलाई निश्चित आधारमा वर्गीकरण गरी तिनको अभिलेख राख्ने ।
७. टोल विकास संस्थाले आफ्नो दीर्घकालीन विकासको लागि सामान्य अवधारणा तथा दृष्टिकोण निर्माण गर्नु पर्नेछ । उक्त अवधारणा नगरपालिकाको अवधारणामा आधारीत हुनु पर्नेछ ।
८. टोल विकास संस्थाले आफ्ना सदस्यहरूलाई विभिन्न कार्यगत समूहमा संगठित गरी समुदायमा आधारित सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा कृयाशिल हुन अभिप्रेरित गर्नु पर्नेछ ।
९. टोल विकास संस्थाले आफ्नो भौगोलिक सिमाना क्षेत्र भित्रका घरधुरी सदस्यहरूबाट गठित उद्यमहरूलाई उद्यम व्यवसाय गर्न सहजीकरण तथा नगरपालिकामा दर्ता गर्न आवश्यक सिफारिश प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
१०. एक भन्दा बढी टोल विकास संस्था संग सम्बन्धित विकास निर्माण कार्य तथा वडा स्तरीय विकास निर्माण कार्यमा टोल विकास संस्था परिचालित हुन वा सक्रिय भुमिका निर्वाह गर्न सम्बन्धित वडा क्षेत्र भित्र गठित सबै टोल विकास संस्थाहरूका अध्यक्ष, सचिव तथा कोषाध्यक्षहरू संयुक्त भेला भई वडा समितिको संयोजनमा टोल विकास संस्थाहरूको एउटा कार्यमूलक समूह निर्माण गरी अगाडी बढ्न सक्नेछन् ।
११. सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागी जनसहभागिता जुटाउने र सहयोगी निकायहरू संग आवश्यक सहयोग लिई टोल विकास गर्नसक्नेछ ।
१२. संस्थाको उद्देश्य पूरा गर्नका लागि विभिन्न सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी र निजि क्षेत्रसंग समन्वय, सहकार्य र सहयोग प्राप्त गरी आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
१३. सदस्यहरूबाट नियमित बचत संकलन गर्न तथा ऋण परिचालन गर्न सक्नेछ ।
१४. संस्थाको भौगोलिक क्षेत्रभित्र विकास, निर्माण लगायतका योजनाहरू संचालन गर्नेछ ।

१५. गाउँ नगरको अन्तर सम्बन्ध बढाउन विभिन्न सृजनात्मक कार्यहरू गर्ने जस्तै ग्रामीण क्षेत्रको उत्पादन शहरमा खपत गराउन, बजारमा माग भए अनुरूपको उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गर्ने साथै ग्रामीण क्षेत्रमा नगरको सेवा सुविधाहरू विस्तार गर्न र सेवा मुलक उधम सिर्जना गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
१६. टोल विकास संस्थाले निर्णय गरे अनुसारको अन्य कार्य गर्ने ।

परिच्छेद ३ सदस्यता

६. संस्थाको सदस्यता प्रक्रिया र योग्यता :

- (क) यस विधानको उद्देश्य बमोजिम संस्था प्रति श्रद्धा र निष्ठा राखी विधानलाई स्वीकार गर्ने १८ वर्ष उमेर पुरा गरेका स्थानिय टोल बासीहरू संस्थाले तोकेको शुल्क बुझाई यस संस्थाको सदस्य बन्न सक्नेछ ।
- (ख) सदस्य बन्न ईच्छुक नयाँ टोल बासीलाई संस्थाले तोके बमोजिम संस्थामा दरखास्त दिएमा सदस्यता प्रदान गर्न सकिनेछ ।
- (ग) एउटै व्यक्ति वा घरधुरी एक भन्दा बढी टोल विकास संस्थाको सदस्य बन्न पाउने छैन ।
- (घ) एक घरधुरी एक सदस्यको अवधारणा अनुसार मात्र सदस्यता प्रदान गर्नसकिने छ ।
- (ङ) कुनै सदस्यको मृत्यु भएमा वा संस्थाको बैठक तथा क्रियाकलापहरूमा सहभागी हुन नसक्ने भएमा निजको परिवारबाट सट्टामा अर्को व्यक्ति नामसारी गरी सदस्य बन्न सक्नेछ ।

७. सदस्यता नरहने :

- (क) सदस्य टोलबाट बसाई सरी अन्त गएमा ।
- (ख) सदस्यले दिएको सदस्यता परित्यागको लिखित निवेदन संस्थाले स्वीकृत गरेमा ।
- (ग) वार्षिक रुपमा तोकिएको शुल्क बुझाई सदस्यता नविकरण नगराएमा ।
- (घ) संस्थाको विधान, नीति नियम, आचारसंहिता र निर्णय पालन नगरेको भनि साधारण सभाले ठहर गरेमा ।
- (ङ) संस्थालाई हानी नोक्सानी हुने कुनै कार्य गरेमा वा नैतिक पतन , आर्थिक अनियमितता वा भ्रष्टाचार गरेको अभियोग प्रमाणित भई सजाय पाएको कारण देखाई संस्थाले सदस्यता बाट हटाउने निर्णय गरेमा । तर सम्बन्धीत सदस्यहरूलाई सफाई दिने अवसर बाट बन्चित गरिने छैन । यस सम्बन्धी अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार साधारण सभाको हुनेछ ।

८. संस्था गठन एवं कार्य संचालन विधि :

- (क) निश्चित भौगोलिक क्षेत्रका ब्यक्तिहरूको सर्व सम्मती निर्णय बाट टोलको क्षेत्र निर्व्यौल गरेपछि त्यस टोल भित्र बसोबास गर्ने सम्पूर्ण घरधुरीको उपस्थितीमा संस्था गठन गरिनेछ ।
- (ख) दफा ८ (क) बमोजिम टोल विकास संस्था गठन गर्न उपस्थित भएकाहरूले गरेको सर्व सम्मत निर्णयहरूको आधारमा बढीमा ११ सदस्यीय संस्था संचालक समिति गठन हुनेछ । यस समितिमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, सह-सचिव, कोषाध्यक्ष र सदस्यहरू हुनेछन ।
- (ग) संचालक समितिको कार्यकाल २ वर्षको हुनेछ ।
- (घ) संस्थाको संचालक समितिको पदाधिकारी र सदस्यमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला अनिवार्य हुनुपर्नेछ ।
- (ङ) समावेशी लोकतन्त्रको संस्थागत विकासका लागी संस्थाको नेतृत्व तहमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग र विपन्न परिवारबाट प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यको सर्वसम्मत चयनलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।

परिच्छेद ४

संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार

९. संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम कर्तव्य अधिकार :

टोल विकास संस्थालाई कसरी प्रभावकारी बनाउने भन्ने सम्बन्धमा संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम कर्तव्य र अधिकार निम्न बमोजिम हुनेछ ।

(क) संस्थाको अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) टोल विकास संस्थाको नियमित बैठक बोलाउने, बैठकको लागी मिति, समय र स्थानको निर्णय गर्न संस्थाका सबै सदस्यहरूको सहमति लिने
- (२) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।
- (३) बैठकमा अनुसासनको पालना गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरू टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने ।
- (४) छलफल हुदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।
- (५) बैठकमा आवश्यक प्रस्तावहरू पेश गर्न लगाउने ।
- (६) निर्णयहरू लागु गर्ने र गर्न लगाउने ।
- (७) सचिव र कोषाध्यक्षलाई आवश्यकता अनुसार सहयोग पुर्याउने ।
- (८) विकासको कार्यमा सबैलाई समेटेर नेतृत्व प्रदान गर्ने ।
- (९) संस्थाले आर्जन/प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानको सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।
- (१०) आवश्यक कार्यमा संस्थाको प्रतिनिधित्व गर्ने वा गराउने ।
- (११) अन्य सहयोगी निकायहरूसंग समन्वय राख्ने, आवश्यक परेमा परिचालनको बन्दोवस्त गर्ने ।
- (१२) विशेष बैठकको आवश्यकता परेमा सबै सदस्यहरूको सहमतिमा बैठक बोलाउने ।
- (१३) विभिन्न प्रकारका समन्वय बैठकमा भाग लिने ।

(ख) संस्थाको उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (क) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा अध्यक्षले तोके बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग गर्नेछ ।
- (ख) अध्यक्षलाई सक्रिय सहयोग गर्नेछ ।
- (ग) संस्थाको हितको लागि नियमित आइपने आवश्यक काम गर्नेछ ।
- (घ) आफ्नो विशेष जिम्मेवारी अनुसारको काम गर्ने ।

(ग) संस्थाको सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) अध्यक्षको आदेशानुसार बैठक बोलाउने,
- (२) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षलाई बैठकको अध्यक्षता गराउने,
- (३) एक तिहाई सदस्यहरूले विशेष बैठकको लागि लिखित माग गरेमा विशेष बैठक बोलाउने,
- (४) बैठक पुस्तिकामा उपस्थिति गराउने,
- (५) छलफलका प्रस्तावहरू संकलन गरी बैठकमा पेश गर्ने र बैठकको निर्णय लेखि पढेर सुनाउने । पुनः प्रत्येक सदस्यहरूलाई हस्ताक्षर गर्न लगाउने ।
- (६) बचत तथा ऋण लगानीको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुर्याउने ।
- (७) संस्थाको कृयाकलापको वारेमा सदस्यहरूलाई जानकारी गराउने ।
- (८) संस्था संचालनमा र अन्य सदस्यहरूलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (९) आफ्नो जिम्मेवारी अनुसारका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(घ) सह- सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (क) सचिवको सहयोगीको रूपमा काम गर्ने ।

- (ख) सचिवको अनुपस्थितिमा निजले जिम्मेवारी दिएको काम काज सम्हाल्ने ।
(ग) अध्यक्ष र सचिवको निर्देशन अनुसार अन्य आवश्यक काम गर्ने गराउने ।

(ङ) संस्थाका कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) प्रत्येक बैठकमा सबै सदस्यहरुबाट बचत संकलन गरि बचतको विवरण पेश गर्नु पर्ने,
(२) प्रत्येक सदस्यको बचत रकम व्यक्तिगत बचत खातामा चढाउने,
(३) व्यक्तिगत बचत खता अनुसारको रकम प्रत्येक सदस्यको पास बुकमा चढाई प्रमाणका लागि दस्तखत गर्ने,
(४) संकलित बचत रकम संस्थाको निर्णय अनुसार नजिकको बैंकको खातामा जम्मा गरि गराई बैंकबाट प्राप्त भएको पासबुकमा उल्लेख गर्ने,
(५) बैठकको निर्णय अनुसार बचतको परिचालन गरी अभिलेख राख्ने
(६) निर्णय अनुसार गर्नु पर्ने लगानी गरि असुली समेत गर्ने र लगानी र असुलीको अभिलेख राख्ने ।
(७) सम्पूर्ण सदस्यहरुको गत बैठक सम्मको बचत रकम बैंकमा रहेको रकमसंग भिडाउनु पर्ने,
(८) ऋण लगानी पश्चात प्राप्त व्याज आम्दानी वा अन्य कार्य गर्दा प्राप्त हुन आम्दानीको वितरण गरि सबै सदस्यहरुको व्यक्तिगत खाता, पासबुक एवं बचत खातामा चढाउनु पर्ने,
(९) संस्थाले गरेको काम/कारोवारको लेखा परिक्षण गराउने
(१०) बैंकमा खाता संचालन गर्दा संयुक्त रुपमा खाता संचालन गर्ने,
(११) अन्य सदस्यहरुसंग समन्वय राखी सहयोग लिने दिने
(१२) संस्थाको नगद र जिन्सी सामानको जिम्मा लिई सुरक्षा गर्ने,
(१३) संचालक समितिको बैठक सामाजिक लेखापरिक्षण र वार्षिक साधारण सभामा संस्थाका सदस्यहरुलाई आर्थिक कारोवारको पारदर्शिता गराउने ।

(च) संस्थाका सदस्यहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) बैठकमा उपस्थित भई प्रत्येक छलफलमा भाग लिने ।
(२) संस्थाको हिसाव किताव वरावर चेक गर्ने ।
(३) संस्थाका पदाधिकारीहरुले गलत काम गरेमा अरु सदस्यहरुको सहयोग लिई तुरुन्तै कारवाही गर्न बैठकमा प्रस्ताव पेश गर्ने
(४) आवश्यकता अनुसार संस्था संचालनका लागि नीति, नियमहरु बनाउने र सो नियमहरु पालना भए नभएको हेर्ने ।
(५) आवश्यकता अनुसार अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षलाई सघाउने,
(६) नियमित बचत बुझाउने र अरु सदस्यहरुलाई पनि बचत गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
(७) आफुले लिएको ऋण समयमा तिर्ने साथै ऋण असुली गर्न सहयोग गर्ने (८) संस्था भित्र भएका विकृति हटाउन सहयोग गर्ने ।

परिच्छेद ५
संस्थाको साधारण सभा

१०. संस्थाको साधारण सभाको गठन :

संस्थाको सम्पूर्ण सदस्यहरु र सल्लाहकार समेत रहेको एक साधारण सभा हुनेछ । साधारण सभाको अध्यक्षता संस्थाको अध्यक्षले गर्नेछ । निजको अनुपस्थितिमा संस्थाको उपाध्यक्ष र निजको पनि अनुपस्थितिमा संस्थाको जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ । साधारण सभा संस्थाको सर्वोच्च निकाय हुनेछ । साधारण सभाको अधिवेशन १ वर्षमा कम्तीमा एक पटक गरेको हुनु पर्ने छ ।

११. साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (क) संचालक समितिले पेश गरेको योजना, कार्यक्रमहरु र वार्षिक बजेट पारित गर्ने ।
- (ख) संस्थाले गरेको कार्यहरुको मूल्यांकन गरी कार्यसमितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।
- (ग) लेखापरिक्षकबाट प्राप्त भएको वार्षिक लेखा परिक्षण प्रतिवेदन माथी छलफल गरी अनुमोदन गर्ने र लेखा परिक्षण प्रतिवेदनबाट देखिएका अनियमित बेरुजु रकमहरु मागि छलफल गरी नियमित गर्न नमिल्ने बेरुजु रकमहरु अशुल उपर गरी फछ्यौट गर्नका लागि कार्यसमितिलाई निर्देशन दिने ।
- (ङ) संस्थाको कार्यसमितिका पदाधिकारीहरुको पदावधि पुगेको अवस्थामा कार्य समितिका पदाधिकारीहरुको विधान बमोजिमको प्रक्रिया अन्तरगत रही निर्वाचन गर्ने ।
- (च) कार्यसमितिद्वारा पेश भएका विधान संशोधन, नियम तथा विनियम स्वीकृत गर्ने ।
- (छ) सल्लाहकार चयनगर्ने साथै संस्थाको उद्देश्य अनुसारको कार्यमा योगदान पुर्याउने निकाय, संघ संस्था र संस्थाको सदस्य वा अन्य व्यक्तिहरुलाई सम्मान गर्ने ।
- (ज) संचालक समितिबाट संस्थाको हित अनुकूल भएका काम कारवाहीहरुको औचित्य हेरी अनुमोदन गर्ने ।
- (झ) संस्थाको आफ्नै आन्तरिक श्रोतबाट व्यहोर्ने गरी कार्यसमितिले पेश गरेको कर्मचारीहरुको दरबन्दी, पारिश्रमिक, भत्ता तथा अन्य सुविधाहरुमा आवश्यकता अनुरूप स्वीकृति प्रदान गर्ने ।
- (ञ) अख्तियार प्रदान गर्ने साथै उजुरी पुनरावेदन सुन्ने र निर्णय दिने ।

परिच्छेद ६

विविध

१२. आर्थिक लेखा कार्य व्यवस्था :

- (क) संस्थाको देहाय बमोजिम आर्थिक श्रोत हुनेछ ।
 - सदस्यताबाट प्राप्त शुल्क ।
 - सदस्यहरुबाट गरिने नियमित बचत ।
 - सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था, दाताहरुबाट प्राप्त निःशर्त सहायता/अनुदान ।
 - संस्थाको क्रियाकलापको सिलसिलामा प्राप्त वा सेवा प्रदान गरेर आर्जित आय वा पुरस्कार ।
 - संस्थाको कोषबाट आर्थिक आय ।
 - संस्थाले आफ्ना सदस्यहरुलाई ऋण परिचालन गरी कमाएको ब्याज, सेवा शुल्क र हर्जाना वापतको रकम ।
 - नगरपालिकाले तोके अनुसारको कर, जरिवानाबाट प्राप्त हुने रकम ।
 - अन्य विविध आमदानीहरु ।

(ख) प्रत्येक असार मसान्त भएपछि लेखा तयार गरी परीक्षण पश्चात विवरण साधारण सभामा प्रस्तुत गर्ने जिम्मेवारी संस्थाको हुनेछ ।

(ग) संस्थाको नाममा प्राप्त वा खरिद चल अचल सम्पत्तिको परिचालन र प्रयोग तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. टोल विकास संस्थाको बचत :

(क) टोल विकास संस्थाकाले सम्पूर्ण सदस्यहरुबाट नियमित रुपमा बचत संकलन गरी एक टोल विकास संस्था बचत खडा गर्नेछ ।

(ख) उक्त बचत प्रयोगका लागि संस्थाको बैठकको निर्णय आवश्यक पर्नेछ ।

(ग) बचत रकम सदस्यहरुको आर्थिक विकासमा खर्च गर्नुपर्ने छ ।

(घ) उक्त बचतमा सदस्य वा अन्य दाताबाट प्राप्त रकम पनि संस्था वा कुनै परियोजनाको लागी तोकिए प्राप्त भएको भए सोही बमोजिम गरिनेछ ।

(ङ) यो बचतको रकम संस्थाको कार्य क्षेत्र भित्र संस्थाका सदस्यहरु बीच तोकिएको शर्त र व्यवस्था अनुरूप लगानी र असुली हुनेछ ।

(च) यो बचत निरन्तर चल्ने र बृद्धि हुँदै जानेछ ।

(छ) यो बचतमा संलग्न सदस्यहरुको दावी रहनेछ ।

(ज) संस्थाको कुनै सदस्यले बचत फिर्ता लिन चाहेको खण्डमा बसाई सरेर जाने परिस्थिति भन्दा बाहेकको हकमा साधारण सभाको निर्णय अनुसार हुनेछ ।

(झ) संस्थाको नयाँ सदस्य बनी संस्थामा प्रवेश हुन चाहेमा संस्थाको निर्णय बमोजिम बचत गरी प्रवेश हुनेछ ।

(ञ) यो बचतको संचालन संस्थाको बचत तथा ऋण नीतिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(ट) संस्था दर्ता खारेजी वा विघटन भएमा संस्थाको सामुहिक सम्पत्ति नेपाल सरकारको हुनेछ । तर व्यक्तिगत बचतका आयहरु सदस्यहरुको हिसाब बमोजिम फिर्ता पाउनेछन् ।

१४. राजीनामा :

(क) समितिका पदाधिकारी वा सदस्यहरुले आफ्नो पदबाट राजीनामा दिन चाहेमा अध्यक्ष समक्ष दिन सक्नेछन्

(ख) अध्यक्ष आफ्नो राजीनामा उपाध्यक्ष मार्फत कार्यसमितिमा पेश गर्नु पर्नेछ र सो उपर समितिले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

१५. अविश्वासको प्रस्ताव :

संस्थाको अध्यक्ष एवं पदाधिकारीहरु उपर अविश्वास लागे यथोचित कारण देखाई संस्थाका ६७ प्रतिशत सदस्यहरुले विशेष साधारण सभा राखी अविश्वासको प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ । अविश्वासको प्रस्ताव उपर छलफल गरी हुने निर्णयमा बहुमतलाई भन्दा सर्वसम्मतलाई बढी जोड दिईनेछ । तर दुई तिहाई सदस्यहरुको निर्णय अन्तिम र मान्य हुनेछ ।

१६. विधान संशोधन :

यस टोल विकास संस्थाको विधान संशोधन गर्नुपर्ने भएमा संस्थाको साधारण सभाले सिफारिश गरी नगर समन्वय समितिमा पठाउने र नगर समन्वय समितिको वार्षिक भेलाको दुई तिहाई बहुमतले पारित भई नगरपालिकाले प्रमाणिकरण गरेपछि संशोधित विधान लागु हुनेछ ।

१७. अन्य व्यवस्था :

(क) यस विधान बमोजिम टोल विकास संस्थाले आफ्ना सदस्यहरु मध्येबाट आर्थिक विकासका लागि उद्यम समूह/उद्यम तथा आवश्यक परेका बखत खास कार्यका लागि कार्यमुलक/उपभोक्ता समुह गठन गर्न सक्नेछ । उक्त उद्यमी समुहको काम, कर्तव्य तथा अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

- (ख) यो विधानको व्याख्या गर्ने अधिकार कार्यसमितिमा निहित रहनेछ ।
- (ग) कार्यसमितिले संस्थाको उद्देश्य पूर्तिका लागि विधानको अधिनमा रही नियमावली बनाउन र उपसमिति गठन गर्नु परेमा सो समेत गर्न सक्नेछ ।
- (घ) प्रचलित नेपालको ऐन नियमहरूसंग बाभिएको बुँदाहरु बाभिएको हदसम्म स्वतः खारेज हुनेछ ।